

Regeringskansliet
(Utbildningsdepartementet)

2016-03-23
1 (13)
Dnr 7.2.1-2016:32

Redovisning av genomförandeplan av uppdraget att genomföra verksamhetsnära insatser för huvudmän och gymnasieskolor för att förebygga avhopp från gymnasieskolan givet i regleringsbrevet 2016

Dnr U2015/05478/UF

Härmed redovisas uppdraget att ta fram en genomförandeplan för de verksamhetsnära insatser till huvudmän och gymnasieskolor som ska genomföras 2016-2018 för att förebygga avhopp från gymnasieskolan. Uppdraget är givet i regleringsbrevet för 2016.

På Skolverkets vägnar

Anna Ekström
Generaldirektör

Cristina Pontis
Undervisningsråd

I ärendets slutliga handläggning har Eva Durhán, Pia Enochsson och Kjell Hedwall, i Skolverkets ledningsgrupp deltagit.

Sammanfattning

Skolverket har fått i uppdrag att genomföra verksamhetsnära insatser riktade direkt till huvudmän och gymnasieskolor för att förebygga avhopp från gymnasieskolan, i enlighet med regeringens strategi för unga som varken arbetar eller studerar. Uppdraget är ett led i de åtgärder som regeringen föreslår i Vågar framåt – strategi för unga som varken arbetar eller studerar. Uppdraget pågår mellan 2016 och 2018 och ska slutredovisas den 1 mars 2019. I denna redovisning redogör Skolverket planen för genomförande av uppdraget. Skolverket beskriver övervägande och inriktningen av de planerade insatserna.

Bakgrund

Nationella och internationella forskningsstudier, uppföljningar och granskningar samt sammanställningar av erfarenheter ger en ganska samstämmig bild av orsakerna till avhopp och faktorer som har betydelse för att eleverna fullföljer sina studier. Intervjustudier med ungdomar eller unga vuxna ger en komplex bild där flera faktorer, ibland i kombination, har bidragit till att ungdomarna hoppat av eller inte fullföljt sin gymnasieutbildning. Några av orsakerna som återkommer i ungdomarnas berättelser är mobbning, socialt utanförskap och dåligt bemötande i skolan samt brist på pedagogiskt stöd i skolan. Flera tidigare studier beskriver även ogiltig frånvaro som ett stort problem som kan leda till avhopp och att elever inte fullföljer sin gymnasieutbildning.

Det finns flera exempel på skolor som arbetar systematiskt med att förebygga avhopp från gymnasieskolan. Flera granskningar och studier visar att det även finns många lärare som har ett stort engagemang och drivkrafter som är avgörande för att elever överhuvudtaget ska ta sig till skolan. Skolinspektionens granskningar visar dock på flera områden där det finns behov av utveckling. Det handlar till exempel om att de initiativ och åtgärder som finns är inte alltid samordnade och är ofta mer reaktiva än proaktiva samt bristfälliga kunskaper om frånvaroorsaker.

Pågående insatser inom området

Det pågår en rad olika internationella, nationella och lokala insatser som syftar till att motverka avhopp från gymnasieskolan och bidra till att fler elever fullföljer sin gymnasieutbildning. Skolverket har flera pågående uppdrag som handlar om att utveckla det systematiska kvalitetsarbetet samt utveckla kvalitet i undervisningen och det arbetsplatsförlagda lärandet med syfte att höja kunskapsresultaten och genomströmningen inom gymnasieskolan. Inom till exempel uppdraget om samverkan för bästa skola riktas insatser till skolor med låga kunskapsresultat eller hög andel elever som inte fullföljer sina studier.

Inom EU pågår sedan många år ett arbete och erfarenhetsutbyte kring frågor om skolavhopp. På uppdrag av Nordiska Ministerrådet har Nordisk välfärdscenter samlat metoder och goda exempel på arbete med att förebygga avhopp från gymnasieskolan och motsvarande skolformer i de nordiska länderna. Sveriges kommuner

och landsting samordnar projektet Plug In 2.0 som bygger vidare på erfarenheterna från Plug In.

Inriktning på planerade insatser

Uppdraget om nationella skolutvecklingsprogram innebär att Skolverket ska ta fram och genomföra nationella skolutvecklingsprogram som riktar sig till huvudmän och skolor. Flera av de planerade programmen har bäring på arbetet med att förebygga avhopp från gymnasieskolan. Skolverket kommer att ta fram ett begränsat antal modeller för kompetensutveckling, för att underlätta för huvudmän och skolor att organisera sitt deltagande i de nationella skolutvecklingsprogrammen. Skolverkets insatser för att förebygga avhopp från gymnasieskolan kommer därför att utvecklas och utformas utifrån samma principer och modeller.

Skolverket presenterar i denna redovisning inriktningen på de planerade insatserna för att stödja huvudmännens och skolenheters arbete med att förebygga avhopp från gymnasieskolan. Ytterligare avgränsningar och precisering kommer att göras i det fortsatta arbetet med uppdraget och efter samråd med skolhuvudmän, andra myndigheter och forskare. Skolverket kommer att följa upp och utvärdera insatsen för att få ett underlag för beslut om fortsatt behov av program och insatser inom området. Eventuella fortsatta kompetensutvecklingsinsatser kan efter 2018 ingå i Skolverkets erbjudande om nationella skolutvecklingsprogram.

Uppdrag

Skolverket har fått i uppdrag att *genomföra verksamhetsnära insatser riktade direkt till huvudmän och gymnasieskolor för att förebygga avhopp från gymnasieskolan, i enlighet med regeringens strategi för unga som varken arbetar eller studerar (U2015/05478/UF)*. Uppdraget är ett led i de åtgärder som regeringen föreslår i Vågar framåt – strategi för unga som varken arbetar eller studerar¹.

Uppdraget pågår mellan 2016 och 2018 och ska slutredovisas den 1 mars 2019. Senast den 1 april 2016 ska Skolverket redovisa till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) en plan för genomförande av uppdraget. Nedan redovisas Skolverkets övervägande och inriktningen av de planerade insatserna.

Bakgrund

1. Avhopp från gymnasieskolan

Det saknas en enhetlig definition av vad som avses med avhopp från gymnasieskolan. I den statistiska uppföljningen av eleverna i gymnasieskolan redovisar Skolverket ”avbrott/studieuppehåll” när nybörjarelever inte är registrerade på någon gymnasieutbildning efter ett år, och ”avbrott” när nybörjarelever inte är registrerade på någon gymnasieutbildning varken år två och tre. Syftet med utbildningen på introduktionsprogrammen är att underlätta etableringen på arbetsmarknaden eller vidaregång till gymnasieskolans nationella program eller annan utbildning. Utbildningarna har ingen nationellt fastställd längd utan ska följa elevens individuella studieplan. Det går därför inte alltid att utifrån statistiken avgöra om ett ”avbrott” handlar om ett avhopp från gymnasieskolan eller att eleven har genomfört en kortare utbildning.

Det finns bestämmelser i skollagen om kommunernas aktivitetsansvar för ungdomar som har fullgjort sin skolplikt men inte har fyllt tjugo år och inte genomfört eller har fullföljt utbildning på nationellt program i gymnasieskola eller gymnasiesärskola eller motsvarande utbildning². Skolverket definierar att fullföljd utbildning på nationellt program avser elever som uppfyller kraven för gymnasieexamen³.

Uppföljningen av etableringen på arbetsmarknaden och vidare studier visar att både ungdomar som har avbrutit sin gymnasieutbildning och ungdomar som inte har fullföljt sin gymnasieutbildning löper större risk att varken arbeta eller studera ett, tre och fem år efter gymnasieskolan⁴.

Avhopp från gymnasieskolan kan därför ses som:

¹ Regeringen (2015), Vågar framåt – strategi för unga som varken arbetar eller studerar (U2015/05478/UF).

² 29 kap. 9 § skollagen.

³ Skolverket (2015) *Kommunernas aktivitetsansvar för ungdomar*. Allmänna råd med kommentarer. Stockholm: Skolverket.

⁴ Skolverket (2015), *PM - Vad gör ungdomar efter gymnasieskolan?*

- Elever som avbryter sina studier på ett nationellt program eller motsvarande⁵ och därmed lämnar utbildningssystemet.
- Elever som genomgår hela utbildningen på ett nationellt program eller motsvarande utan att få en gymnasieexamen.
- Elever som avbryter sina studier på ett introduktionsprogram utan att fullfölja utbildningen enligt sin individuella studieplan eller utan att övergå till ett nationellt program eller motsvarande.

Nedan sammanfattas aktuellt statistik om avbrott och genomströmning.

- Av nybörjareleverna höstterminen 2011 hade 2,3 procent gjort ett avbrott, dvs. var inte registrerade på någon gymnasieutbildning varken år två och tre. Motsvarande siffra för nybörjareleverna höstterminen 2013 var 1,7 procent. Högst andel avbrott fanns bland introduktionsprogrammen.
- Av nybörjareleverna på nationella program höstterminen 2011 hade 71,4 procent av eleverna avslutat gymnasieskolan med examen tre år senare. Motsvarande siffra för nybörjarna höstterminen 2012 var 73,7 procent.
- Elever på yrkesprogram uppnår i lägre utsträckning (66,6 procent) examen inom tre år jämfört med elever på högskoleförberedande program (73,8 procent). Det finns dock tydliga skillnader mellan de olika nationella programmen.
- Män uppnår i lägre utsträckning examen inom tre år jämfört med kvinnor. På de högskoleförberedande programmen är skillnaden störst där 71,5 procent av männen fått examen inom tre år jämfört med nästan 79 procent av kvinnorna⁶. På yrkesprogrammen är skillnaderna mellan andelen kvinnor och män som klarat examen inte lika tydliga som för de högskoleförberedande programmen.
- Elever med utländsk bakgrund uppnår i lägre utsträckning gymnasieexamen inom tre år jämfört med elever med svensk bakgrund. Samma sak gäller för elever vars föräldrar har högst en gymnasial utbildning och elever på skolor med enskilda huvudmän.

2. Frånvaro i gymnasieskolan

Flera tidigare studier beskriver ogiltig frånvaro som ett stort problem som kan leda till avhopp och att elever inte fullföljer sin gymnasieutbildning⁷. Skolverket presen-

⁵ Till exempel riksrekryterande utbildningar med egna examensmål.

⁶ Siffrorna gäller för nybörjarelever

⁷ Se t.ex. Skolverket (2012) *Börja om på nytt program i gymnasieskolan*, Skolverket (2010a) *Risk för IG*, Skolinspektionen (2009) *Varannan i mål. Om gymnasieskolans (o)förmåga att få alla elever att fullfölja sin utbildning*.

terade 2014 resultatet av en nationell kartläggning av närvaro och frånvaro i gymnasieskolan⁸.

CSN:s statistik för läsåret 2012/13 visade att av de 343 216 elever som beviljats studiehjälp fick 21 878 elever (dvs. 6,4 procent) ett beslut om indragen studiehjälp, vilket sker till följd av ogiltig frånvaro. Andelen beslut var närmare 3 procentenheter större bland män än bland kvinnor. Andelen beslut var också större bland elever i fristående gymnasieskolor samt i gymnasieskolans årskurs 3. Fyra av de fem introduktionsprogrammen hade störst andel elever med beslut om indragen studiehjälp. Av de nationella programmen var andelen beslut generellt sett fler på yrkesprogram än på högskoleförberedande program.

En majoritet av huvudmännen uppger att de erbjuder skolorna ett administrativt system för registrering och rapportering av gymnasieelevers frånvaro. Cirka tre av tio huvudmän anser dock att arbetet med att minska elevernas skolfrånvaro inte är huvudmannens ansvar och endast knappt två av tio huvudmän uppger att deras arbete med frånvaro har varit verkningsfullt. Några av de främsta faktorerna som hindrar det närvarofrämjande arbetet som nämndes av huvudmännen är dålig tillgång till statistik och bristfällig uppföljning av frånvaro. Även bristfälliga kunskaper om frånvaroorsaker och minskade resurser till elevhälsan, liksom elevers pendling, kan komplicera arbetet.

3. Nationella och internationella erfarenheter

Nationella och internationella forskningsstudier, uppföljningar och granskningar samt sammanställningar av erfarenheter ger en ganska samstämmig bild av orsakerna till avhopp och faktorer som har betydelse för att eleverna fullföljer sina studier.

Orsaker till avhopp

Det finns en vanlig föreställning att ofullständig utbildning främst handlar om skoltrötthet och bristande motivation hos unga. Intervjustudier med ungdomar eller unga vuxna ger en mer nyanserad och komplex bild där flera faktorer, ibland i kombination, har bidragit till att ungdomarna hoppat av eller inte fullföljt sin gymnasieutbildning⁹. Några av orsakerna som återkommer i ungdomarnas berättelser är:

- Mobbning, socialt utanförskap och dåligt bemötande i skolan. Mobbning i skolan av jämnåriga och en känsla av att behandlas som ”annorlunda” av lärare.
- Brist på pedagogiskt stöd i skolan De unga beskriver ibland hur självförtroendet dalar och hur de uppfattar sig själva som misslyckade i skolan.

⁸ Skolverket (2014) *Frånvaro och närvaro i gymnasieskolan*. Rapport 416

⁹ Se t.ex. Skolverket (2007) *Varför hoppade du av?* Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (tidigare Ungdomsstyrelsen) (2013) *10 orsaker till avhopp*. Rapport från Temagruppen Unga i arbetslivet. Lundahl, L. (2015) *Osäkra övergångar*. In: Vetenskapsrådet (ed.), *Resultatdialog 205* (pp. 107-116). Stockholm: Vetenskapsrådet

- Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar som inte upptäcks eller upptäcks sent under utbildningen.
- Långvarig frånvaro på grund av till exempel sjukdom eller missbruk i kombination med bristande stöd i skolan.
- ”Gymnasiechocken”. Ett tema som kommer igen i flera av berättelserna är de tuffare kraven och det hårdare tempo som gymnasiestudierna innebär, jämfört med grundskolan. Mötet med gymnasiestudierna kan sätta igång en kris som för många är det första steget till avhopp.
- Behov av mer praktik och mindre teori. Vissa ungdomar berättar att de trodde det skulle bli mer praktik på det program de hade valt, men att det blev för mycket teori. Som kontrast berättar ungdomar som har hoppat av om positiva erfarenheter av sina kontakter med arbetslivet.
- Fel programval eller att inte komma in på den skolan eller det program som är elevens förstahandsval.
- Stökig skolmiljö. Det kan till exempel handla om för stora klasser eller om bristande känsla av sammanhang och sammanhållning på skolan och i klassen.
- Dåliga hemförhållanden eller problem i familjen. Det handlar till exempel om arbetslöshet, sjukdom, alkohol- eller drogmissbruk, många uppbrott och flyttningar.

Framgångsfaktorer i arbetet med att stödja eleverna att fullfölja utbildningen och förebygga avhopp

Avbrottsproblematiken måste förstås som en interaktion mellan skolan och individen. Det är inte endast den enskilda elevens ansvar att fullfölja sin utbildning. Det är istället ett resultat av de förutsättningarna som skapas inom skolan.¹⁰ På [Plugginnovation.se](http://www.plugginnovation.se) lyfts ett antal framgångsfaktorer i skolornas arbete med att förhindra skolavhopp¹¹. En bild som överensstämmer väl med det som framkommer i rapporter från Skolinspektionen, Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) och Europeiska kommissionen¹². Nedan sammanfattas några av de framgångsfaktorer som identifierats:

- Ett bra bemötande och förtroendefulla relationer mellan lärare och elever är viktiga för att eleverna ska kunna tillgodogöra sig utbildningen. Detta gäller även relationer till andra vuxna som är delaktiga i elevernas utbildning, som till exempel handledare på arbetsplatsen vid apl eller praktik.

¹⁰ Anna Liljeström (2014) *Motverka studieavbrott. En sammanfattande kunskapsöversikt*. Plugginnovation.se

¹¹ <http://www.plugginnovation.se/framgangsfaktorer> (2016-03-15)

¹² Se t.ex. Sveriges Kommuner och Landsting (2012) *Motverka studieavbrott*, Europeiska kommissionen (2015) *A whole school approach to tackling early school leaving. Policy messages*, Skolinspektionen (2015) *Gymnasieskolors arbete med att förebygga studieavbrott*.

- Att involvera eleverna i arbetet och stödinsatser som tar sin utgångspunkt i elevernas beskrivningar av orsaker och behov.
- Lärare behöver arbeta tillsammans för att identifiera elevernas behov och gemensamt definiera vilka anpassningar och stödinsatser som eleverna behöver. Rektorn behöver se till att samarbete och samordning uppstår.
- En systematisk användning av elevhälsans kompetenser. Detta kan till exempel innebära att elevhälsans specialpedagogiska kompetens nyttjas för resonemang i lärargruppen runt anpassningar i undervisningen.
- En systematisk kartläggning och uppföljning av faktorer som kan vara signaler på att eleven riskerar att hoppa av. Det kan handla om uppföljning av orsaker till frånvaro eller kartläggning av behov av stödåtgärder.
- Att vara på rätt utbildning är en betydelsefull orsak till att elever känner motivation för gymnasiestudierna. Tillgång till kvalificerad studie- och yrkesvägledning hjälper eleverna att göra väl underbyggda val.
- Eleverna behöver få se en helhetsbild eller se samband och sammanhang. Att förstå utbildningens olika delar och se hur de hänger ihop kan bidra till motivationen och därmed förutsättningarna att nå målen.

Utmaningar och utvecklingsområden

Det finns flera exempel på skolor som arbetar systematiskt med att förebygga avhopp från gymnasieskolan. Flera granskningar och studier visar att det även finns många lärare som har ett stort engagemang och drivkrafter som är avgörande för att elever överhuvudtaget ska ta sig till skolan¹³. Skolinspektionens granskningar¹⁴ visar dock på flera områden där det finns behov av utveckling:

- De initiativ och åtgärder som finns är inte alltid samordnade och är ofta mer reaktiva än proaktiva. Mentorns roll är ofta otydlig. Lärarnas gemensamma arbete behöver utvecklas. Elevhälsans kompetens används i låg grad.
- Det finns bristfälliga kunskaper om frånvaroorsaker. Många gånger sker ingen kartläggning och utredning av orsaker till frånvaro och elevernas behov av stöd.
- Stödinsatser följs inte alltid upp. De flesta stödinsatser som ges till eleverna är fler lektioner och mer tid till arbetsuppgifter. När åtgärderna inte ger effekt tenderar skolorna att upprepa samma stödinsatser igen.

¹³ Se t.ex. Skolinspektionen (2015) *Gymnasieskolors arbete med att förebygga studieavbrott*, Skolverket (2015) *Elevröster om yrkesintroduktion som en väg till ett arbete*.

¹⁴ Skolinspektionen (2009) *Varannan i mål. Om gymnasieskolans (o)förmåga att få alla elever att fullfölja sin utbildning*, Skolinspektionen (2015) *Gymnasieskolors arbete med att förebygga studieavbrott*.

Utifrån elevernas utsagor är det även tydligt att skolorna måste fortsätta att utveckla arbetet mot kränkande behandling, trakasserier och diskriminering och att förtroendefulla relationer mellan lärare och elever behöver vidareutvecklas.

Pågående insatser inom området

1. Skolverkets pågående insatser inom området

Skolverket har flera pågående insatser som handlar om att utveckla det systematiska kvalitetsarbetet samt utveckla kvaliteten i undervisningen och det arbetsplatsförlagda lärandet med syfte att höja kunskapsresultaten och genomströmningen inom gymnasieskolan. De uppdrag och insatser som är av särskilt intresse är följande:

Uppdraget om samverkan för bästa skola (U2015/3357/S) innebär att Skolverket i dialog med huvudmän genomför insatser i syfte att höja kunskapsresultaten och öka likvärdigheten inom och mellan skolor. Insatserna ska riktas till skolor med låga kunskapsresultat eller hög andel elever som inte fullföljer sina studier, och som har eller bedöms få svåra förutsättningar att förbättra sina resultat på egen hand. Vid utgången av 2019 beräknar Skolverket att samverkan för bästa skola har nått totalt cirka 110 huvudmän och uppemot 300 skolenheter. Av de 32 skolenheter som ingår för närvarande är 5 gymnasieskolor.¹⁵

Både generella och riktade insatser genomförs inom ramen för *Uppdrag att genomföra insatser för att stärka utbildningens kvalitet för nyanlända elever och vid behov för elever med annat modersmål än svenska (U2015/3356/S)*. De generella insatserna riktas bland annat mot huvudmän, rektorer, lärare i alla ämnen, modersmållärare, studiehandledare på modersmål samt annan personal inom gymnasieskolans introduktionsprogram. Syftet är att bidra till minskade skillnader i kunskapsresultat mellan nyanlända elever, elever med annat modersmål än svenska och andra elevgrupper.¹⁶

Uppdraget om nationella skolutvecklingsprogram (U2013/02553/S, U2013/01285/S, U2015/00941/S, U2015/00299/S, U2015/03844/S) innebär att Skolverket ska ta fram och genomföra nationella skolutvecklingsprogram som riktar sig till huvudmän och skolor. Flera av de planerade programmen har bäring på arbetet med att förebygga avhopp från gymnasieskolan.

Skolverket har inom ramen för *Uppdrag att genomföra fortbildningsinsatser för främst studie- och yrkesvägledare för att förbättra kvaliteten inom vägledningen* och *Uppdrag att ta fram en fortbildningsinsats för studie- och yrkesvägledare i gymnasieskolan (stöd till elever med funktionsnedsättning)*¹⁷ genomfört ett utbildningspaket med fokus på att stärka kunskaper om arbetslivet, kontakter mellan skola och arbetsliv samt hur lärare kan integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen. Skolverket kommer även fortsättnings-

¹⁵ Redovisning av genomförandeplan för uppdrag om samverkan för bästa skola samt redovisning av hur arbetet genomförts hittills, Skolverket 2016 (Dnr 2015:778).

¹⁶ Redovisning av plan för genomförande av insatser för att stärka utbildningens kvalitet för nyanlända elever och vid behov för elever med annat modersmål än svenska. Skolverket 201 (Dnr 2015:779).

¹⁷ Regleringsbrev för 2014, U2013/2908/S, uppdrag 28, Regleringsbrev för 2014, U2013/2908/S, uppdrag 29.

vis att erbjuda utbildningspaket inom *Uppdraget om att genomföra fortbildningsinsatser för att förbättra kvaliteten inom vägledningen*¹⁸.

2. Andra insatser

Det pågår en rad olika internationella, nationella och lokala insatser som syftar till att motverka avhopp från gymnasieskolan och bidra till att fler elever fullföljer sin gymnasieutbildning.

Inom EU pågår sedan många år ett arbete och erfarenhetsutbyte kring frågor om skolavhopp ("early school leaving"). Detta sker bland annat med utgångspunkt i ett av målen i EU 2020 strategin: andelen elever som hoppar av skolan i förtid ska vara lägre än 10 procent. Som ett resultat av arbetet i en särskild arbetsgrupp har bland annat exempel och erfarenheter från de olika europeiska länderna samlats på en gemensam webbplats.¹⁹

På uppdrag av Nordiska Ministerrådet har Nordisk välfärdscenter samlat metoder och goda exempel på arbete med att förebygga avhopp från gymnasieskolan och motsvarande skolformer i de nordiska länderna. Kunskapsbanken uppdateras och utvecklas kontinuerligt.²⁰

Med stöd av Europeiska Socialfonden (ESF) genomförs flera projekt med syfte att förebygga avhopp från gymnasieskolan och utveckla insatser för ungdomar som varken arbetar eller studerar. SKL samordnar projektet Plug In 2.0 som bygger vidare på erfarenheterna från Plug In. Projektet leds av SKL i samverkan med åtta regioner.

Inriktning av planerade insatser

1. Skolverkets övervägande

Skolverket har tidigare redovisat hur myndigheten avser att ta ett samlat grepp kring de kompetensutvecklingsinsatser som myndigheten erbjuder. De insatser som deltagarna möter i nationella skolutvecklingsprogram ska ge möjlighet till både fördjupade kunskaper inom olika områden och om hur detta kan omsättas i en förändrad praktik. Det kan exempelvis innebära att programmen utformas med utgångspunkt i kollegialt lärande där aktiviteter testas i den egna praktiken. Skolverket kommer att ta fram ett begränsat antal modeller för kompetensutveckling, för att underlätta för huvudmän och skolor att organisera sitt deltagande i de nationella skolutvecklingsprogrammen.²¹ Skolverkets insatser för att förebygga avhopp från gymnasieskolan kommer därför att utvecklas och utformas utifrån samma principer och modeller.

¹⁸ Regleringsbrev för 2016, U2015/01806/GV, U2015/02800/S, U2015/03785/S, uppdrag 13.

¹⁹ <http://www.schooleducationgateway.eu/en/pub/resources/toolkitsforschools.htm> (2016-03-15)

²⁰ www.kunnskapsbanken.org

²¹ Delredovisning av uppdraget om nationella skolutvecklingsprogram, Skolverket 2015 (Dnr 2015:899)

Samverkan mellan lärare och med elevhälsan lyfts fram som en framgångsfaktor och ett utvecklingsområde. Skolverket bedömer därför att insatserna bör riktas till team bestående av rektor, lärare och elevhälsopersonal.

Samråd

I beredningen av uppdraget har Skolverket bjudit in Skolinspektionen, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor, Barnombudsmannen samt SKL till samråd. Utifrån tidigare erfarenheter, kvalitetsgranskningar, intervjustudier och forskning diskuterades utmaningar och möjligheter för huvudmän och gymnasieskolor att arbeta med att förebygga avhopp. Skolverket har även tagit del av Göteborgsregionens kommunalförbunds arbete inom projekten Plug In och Plug in 2.0 och utvecklingen av den digitala plattformen www.plugininnovation.se

Det är viktigt att ta tillvara den breda kompetens och erfarenhet som finns inom myndigheter och lokala aktörer. Skolverket kommer därför även i fortsättningen att samverka med dessa och andra relevanta organisationer i utvecklingen av innehåll och utformning av de planerade insatserna.

3. Planerade insatser

Skolverket presenterar nedan inriktningen på de planerade insatserna för att stödja huvudmännens och skolenheters arbete med att förebygga avhopp från gymnasieskolan. Ytterligare avgränsningar och precisering kommer att göras i det fortsatta arbetet med uppdraget och efter samråd med skolhuvudmän, andra myndigheter och forskare.

Stöd till identifiering av behov

Orsakerna till skolavhopp kan variera från individ till individ. De utmaningar och utvecklingsområden som beskrivits tidigare kan skilja sig från skolenhet till skolenhet. Förutom de insatser som tas fram inom ramen för detta uppdrag kan flera andra skolutvecklingsprogram och insatser bidra till det lokala utvecklingsarbetet med att förebygga avhopp från gymnasieskolan. Nedan anges de program och kompetensutvecklingsinsatser som redan är planerade och som kan ha särskild relevans för arbetet med att förebygga avhopp från gymnasieskolan:

- Program – Värdegrund
 - Insats: Elevernas delaktighet och inflytande i undervisningen
 - Insats: Arbetet mot kränkande behandling, trakasserier och diskriminering
- Program – Nyanlända och flerspråkiga elevers lärande
- Program – Elevhälsa
 - Insats: Elevhälsa
 - Insats: Digitala verktyg för elever i behov av särskilt stöd (ingår även i programmet digitalisering)

En mer detaljerad beskrivning av syfte och målgrupp för dessa insatser finns i redovisningen till regeringen den 14 december 2015 och upprepas inte här.²²

Det är angeläget att huvudmän, med samtliga nivåer i styrkedjan involverade, gör en analys av sina skolenheters behov inför valet av ett nationellt skolutvecklingsprogram. Därefter väljs insatser. Det är också viktigt att huvudmän följer upp vilken påverkan kompetensutvecklingen har haft på verksamheten.

För de huvudmän och skolenheter som ingår i uppdraget om samverkan för bästa skola bidrar Skolverket med kunskap om vetenskapligt identifierade framgångsfaktorer och erbjuder stöd för behovsanpassade utvecklingsinsatser. I samverkan identifieras även vilka insatser som kan stärka huvudmannens förmåga att på egen hand långsiktigt planera, följa upp och utveckla utbildningen.²³ De planerade riktade insatserna inom uppdraget om att stärka utbildningens kvalitet för nyanlända följer en liknande arbetsprocess²⁴.

Även andra huvudmän och skolenheter kan behöva stöd i det egna analysarbetet. Skolverket har för avsikt att ta fram ett verktyg som hjälper huvudmän att göra en första analys av det egna arbetet med att förebygga skolavhopp och utifrån detta välja program och insatser. Detta kan komma att utgöra en del i det övergripande analysverktyget som Skolverket avser att ta fram för att välja program och insats.

Kompetensutvecklingsinsats

Insatsen syftar till att stärka skolornas arbete på området både med ökade kunskaper och fler arbetssätt och ingångar. Förutsättningarna för ett utvecklat arbete för att förebygga skolavhopp är samverkan inom skolan och dialog med eleven. Innehållet kommer därför att ha en ”hela skolan”-ansats och rikta sig till rektor, lärare och annan personal t.ex. studie- och yrkesvägledare, specialpedagoger, psykologer och kuratorer.

Utformning av och innehåll i insatsen kommer att utvecklas vidare utifrån Skolverkets erfarenheter av apl-utvecklarutbildningen²⁵ och processutbildningen på temat skola-arbetsliv²⁶. En tänkbar modell för kompetensutvecklingen illustreras nedan. Modellen innebär att insatsen består av två eller fler utbildningsdagar som läggs ut under en period av till exempel fyra till sex månader. Mellan utbildningstillfällena testar deltagarna arbetssätt på den egna skolenheten och erbjuds processtöd.

²² Delredovisning av uppdraget om nationella skolutvecklingsprogram, Skolverket 2015 (Dnr 2015:899)

²³ Redovisning av genomförandeplan för uppdrag om samverkan för bästa skola samt redovisning av hur arbetet genomförts hittills, Skolverket 2016 (Dnr 2015:778)

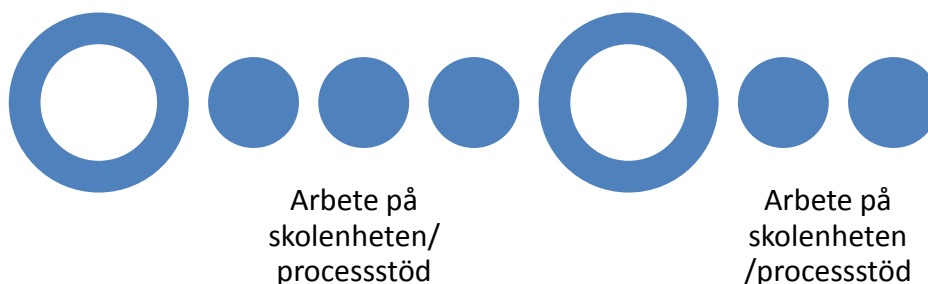
²⁴ Redovisning av plan för genomförande av insatser för att stärka utbildningens kvalitet för nyanlända elever och vid behov för elever med annat modersmål än svenska. Skolverket 201 (Dnr 2015:779).

²⁵ Se vidare <http://www.skolverket.se/fran-skola-till-arbetsliv/apl/apl-utveckling/apl-utvecklarutbildning-for-yrkeslarare-1.211061>

²⁶ Se vidare <http://www.skolverket.se/skolutveckling/studie-och-yrkesvagledning/skola-arbetsliv-i-undervisningen>

Utbildningsdag 1

Utbildningsdag 2

4. Översiktlig tids- och ekonomisk plan

Skolverket avser att under 2016 utforma och utpröva kompetensutvecklingen samt utreda vidare behov av att ta fram andra stödinsatser. Detta kan till exempel innebära framtagning av stödmaterial eller processtöd liknande det som erbjuds i form av nationella apl-utvecklare²⁷. Ett annat stöd skulle kunna vara det analysverktyg för val av insats som tidigare nämnts.

Under 2017 och 2018 kommer kompetensutvecklingen att erbjudas som en generell insats till landets gymnasieskolor. Omfattningen av kompetensutvecklingsinsatsen påverkas av hur den utformas, t.ex. antal utbildningsdagar och erbjudande om processtöd. Det är därför inte möjligt att idag ange hur många huvudmän och skolenheter som kommer att inkluderas i satsningen.

Skolverket kommer att följa upp och utvärdera insatsen för att få ett underlag för beslut om fortsatt behov av program och insatser inom området. Eventuella fortsatta kompetensutvecklingsinsatser kan efter 2018 ingå i Skolverkets erbjudande om nationella skolutvecklingsprogram.

Kostnaderna för insatsen kommer i huvudsak av bestå av utveckling och genomförande av utbildningar, andra stödinsatser samt uppföljning och utvärdering. Skolverket kommer dels själv ta fram material, dels göra beställningar från lärosäten och andra aktörer. Skolverket avser inte att fördela statsbidrag till huvudmän och skolor inom ramen för detta uppdrag.

²⁷ Skolverkets nationella apl-utvecklare kan stödja skolor i strategiskt arbete kring arbetsplatsförlagt lärande. Utvecklingsinsatsen sker på skolan i form av dialogmöte med en mindre arbetsgrupp.